לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. תור"י דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן דמדלא קאמר בכל אחד ואחד אלא אמר אביי ס"מ אלא היה חוזר בו אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים וכשמים תחתונים אמה ולבנה וכוכבים ומזלות אם קבועים בקרקע שני[ם]: **שאני** ר"ג דאחרים עשו לו. הקשה הר"ר אלנתן דלכאורה משמע שאוה ר"ג לעובד כוכבים לעשות והא אמירה לעובד כוכבים שבות ואפילו בדבר שאינו של שבת דלאמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף 5.) גבי מסוס פי פרתי ודוש בה וי"ל דמלוה שאני ויש שהיו רוצים להמיר אלא להחמיס לעובד כוכבים חוטם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אלא"כ היה העובד כוכבים מניח לו מעצמו וכן שאלא לחגור אותם לצועות שיש בהם צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שמעמיד אותה דרך יהודה בצורת דרקון ושם שייך אחשדא טפי מבאחריני כדתנן מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' יוליכם ליים המלח ואנדרטי דקא חיים לאחשדא היינו משום שהיה אלא דמות אדם כל גופו בידים ורגלים: **והא** רב יהודה **דאחרים עשו** לו. פירוש ואפ"ה הזהיר בו שמואל אלא להשהותו אם לא יסמא עינו אלא יחשדוהו שעשאו ועבר על לא תעשו ומשני אאני רב יהודה שחותמו בולט היה ולא היה משום אחד עשייה אלא משום אחד עבודת כוכבים: **והא** ר"ג יחיד הוה. ופ"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג ואור"י ור"ת וריב"ל כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן בקרקע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא גבי פרלופין וכיוצא בהן: **שעל** הסדינין ועל המטפחות. ר"מ גר' מטבעות (מ) דסדינין ומטפחות אד הוא והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודת כוכבים: **שוחק** וזורה לרוח או מטיל לים. בפסחים פרק כל שעה (דף כח.) מייתי האי מתני' גבי חמץ דתנן (מפזר) (ו) וזורה לרוח או מטיל לים (ז) ומבעיא לן בתרוייהו שוחק ומטיל לים או מטיל לים בעייה ואמר רבה חמץ דלשאר מיומות בעי פירור עבודת כוכבים דלים המלח לא בעי שחיקה פי' לגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא יש המלח אבל בעבודת כוכבים דלשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יוליך הגאה ליים המלח הלכך אף הכא נמי דקתני ליים קתמא יש המלח הוא ורב יוסף אמר אדרבה איפכא הוא חמץ (ח) דמחיים לא בעי פירור עבודת כוכבים דלא מיתחלא בעינן שחיקה ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים אף בים המלח דאיירי ביה רבה ולפי זה תימה לרבנן אלינא דרב יוסף היאך יבערו עבודת כוכבים בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מיומות דלים המלח אפילו בעייה אלא לרב יוסף היכי ליעבוד (ט) מ"דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מיומות אינו מועיל מדאילטריכו רבנן בגמרא (לקמן דף מד.) לטעמייה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסותות מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מיומות כמו שנפרש שם ואם כן מה יעשה ומי כל שעה יצא לים המלח וי"ל דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל למחיים (י) **אמרו** לו אף הוא נעשה זבל. פי' רשב"ם וקא סבר זה וזה גורם אסור ורבי יוסי לא חייש דסבר זה וזה גורם מותר ומכל מקום אסור לזבל שהה לכתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודת כוכבים כיון שהוא מתכוין ליהנות ואין להקשות דרבנן אדרבנן דהכא חייש רבנן לזבל ואילו גבי חמץ בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) אמרי רבנן (יא)(מפזר) וזורה לרוח דיש לחלק גבי חמץ כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא כדרך הגאה גמורה (יב)אבל בעבודת כוכבים כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואפילו בכל דהו: **אמר** להם ר' יוסי לחכמים **והלא כבר נאמר ואת חטאתכם.** פי' רשב"ם דפריך מוקמת אותו טחון עד אשר דק דמסתמא כל דבר הנשחק עומד ליזרות לרוח וגם רש"י פירש וזה לשונו ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' מוקמת אבל מוקשרוף אלו חיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל משמע דרבי יוסי היה אומר להם ששחקן לזרות לרוח וקשה לר"י וכי היה רבי יוסי טועה בזה אלא היה זורקו לים והא באותו פסוק עצמו דוקמות אותו כתיב ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר דהיינו מים היורדים ועוד (ט) מאי אהדרו ליה לא נתכוין אלא לבדקן כסותות לפי סברתנו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב ויזר על פני המים לגד ורבי יוסי הקשה מדבעי כתיבה שמע מינה דזורה לרוח לכן נראה לפרש דרבי יוסי אסיפא דואשליך את עפרו אל הנחל סמיך אגמרא לא זרקו ליים אלא לנהר ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח שכן דרך נהרות שמתגברים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ואפ"ה לא חש משה רבינו לכלום אמרו לו הרי הוא אומר ויזר ויזק לא נתכוין אלא לבדקן כסותות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות: נחל

אלא אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב יהודה בריה דרב יהושע שמיע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שאר שמשין שרי ושאר שמשין מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא ההיא לעובדם אי לעובדם אפילו שילשול קטן נמי אין הכי נמי ומסיפיה דקרא נפקא דתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שילשול קטן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשך ויתיב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא רבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא דפרקים הואי ואיבעית אימא להתלמד שאני דתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: רשב"ג אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים ושעל הסדינין ועל המטפחות: **מתני' רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל שנאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** תניא אמר להם רבי יוסי והלא כבר נאמר ואת חטאתכם אשר**ארבעה פנים.** פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת דוגמת חיות הקדש דכתיב אחי השרויות אצלו: **שבמדור העליון.** דכתיב אחי אצל חמה ולבנה במדור התחתון הם: **דאחריס עשו לו.** עובדי כוכבים: **והא** (ג) **דרב יהודה דאחריס עשו לו.** לורה בטבעת שהיה מניח: **סמי עייניה דדין.** (ד) פחות לורתו: **חשדא.** שלא יאמרו לה הוא עובד: **חומה.** לורתה: **ומוחר לחתום בה.** (ה) כשהוא חותם שוקע החותם בשעוה ואינו נראה מבחוץ: **חומה שוקע.** אסור לחתום (ו) דכשהוא חותם הוי חומה בולט. ולקמן פרק ה"ל ויחוס לחשדא: **דשך ויתיב.** שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש אומר יכניה וגלותו נגלו עמהן מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו שם והיינו דשך ויתיב בנהרדעא ניחוף כאן ונתיישב כאן והיינו דכתיב[ז] כי רצו עבדיך את אבניה וכו': **אנדרטא.** אלא: **והא ר"ג יחיד הוה.** ויחוס לחשדא: **דפרקים.** של מזליות ולא היה מתבטל אלא בשעת בדיקת עדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא: **למעלה מן המים.** על אוגני הכלי: **למטה מן המים.** בשולים ובדפנות: **מבוזין.** (ז) שמשתמשין בהן במאכל ובמשתה ואין מכובדין אלא העשויין לתכשיט: **שירין.** למידין: **קומקמוסין.** סירות קטנות של מתכת: **מתני' וזורה לרוח.** שלא יכשל בה ישראל להיות ממנה: **אף הוא.** אם יזרנה לרוח גם עתה יש הנאה ממנה: **גמ'** עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא[ח] טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשך ויתיב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא רבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא דפרקים הואי ואיבעית אימא להתלמד שאני דתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: רשב"ג אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים ושעל הסדינין ועל המטפחות: **מתני'** רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל שנאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** תניא אמר להם רבי יוסי והלא כבר נאמר ואת חטאתכם אשר

הרי

(שם). להבין ולהורות. כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבנין לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הגוים (דברים יח ט) לו: שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה בניא שקר לפניך שתמין שהוא מכשף (שבת עה.). שוחק וזורה לרוח. המולא עבודת כוכבים של מתכת (לעיל מב.).

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע י"ד סימן קמא סעיף ד:
לב ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת כוכבים הלי יא סמג עשין כב טוש"ע י"ד סימן קמא סעיף ו:
לג ג ד מיי' שם וה"ה יין טוש"ע שם סעיף ד:
לד ה מיי' פ"ג שם הלכה ח:
לה ו מיי' שם פ"ג הלי יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
לו ז טוש"ע שם סעיף ד בהגה"ס:
ח ן טוש"ע שם סעי' ז:
לז ט טוש"ע שם סע"ד:
לח י מיי' שם פ"ז הלי מ סמג שם טוש"ע י"ד סימן קמא סעיף ג:
לט כ מיי' פ"מ מהלכות עבודת כוכבים הלי ו סמג שם טוש"ע י"ד סימן קמו סעיף יד:

הגהות הב"ח

(מ) גמ' אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה: (ב) שם במשנה נעשה זבל ונאמר לא: (ג) רש"י ד"ה והא רב יהודה: (ד) ד"ה סמי וכו' פחות לורתו: (ה) ד"ה ומותר וכו' דכשהוא: (ו) ד"ה חומה וכו' לחתום בה דכשהוא: (ז) ד"ה מבוזין הן שמשתמשין: (ח) תוס' ד"ה שעל הסדינין וכו' מטבעות. ר"ב יבדף נב ד"ה דיבני כתבו התוספות לורות אדם אסור במטבעות ופסר דהתם קאמרי דאסור לעשותם וע"ש: (ט) ד"ה שוחק וכו' קמיבעיא לן בתרוייהו מפרר יפוחק ומטיל וכו' לא אשכחנא בשום: (י) בא"ד חמץ דממאסא לא בעי פירור וכו' רב יוסף דקאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים וכו' לבה קאמר ולפי זה: (כ) בא"ד היכי ליעבוד ועוד דע"כ לרבנן וכו' בגמרא לטעמא דלא: (ל) ד"ה אמר וכו' ועוד אמאי אהדרו וכו' כסותות דלפי סברתם אין אנו צריכים לזרוק וכו' המים לגד דהא רבי יוסי לא הקשה אלא מדבעי כתיבה ש"מ וכו' נהרות שמתגרשים מימיהם:

רבינו חננאל

לא תעשון בדמות שמשיי שמשמשין לפני במרום ודחינן לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה לישתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה (ו) לא שמיע ליה לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שמשין שרי והתניא לא תעשון בדמות שמשיי המשמשין לפני אופנים כגון אופנים כו' עד שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו איני והא רב יהודה דאחרים עשו לו טבעת בצורה כדי להיות חותם בה ואמר ליה שמואל שיננא סמי עיניה דדין כלומר העבר צורתו. ופרקינן גבי רב יהודה כגון דחותמו בולט הוה. כלומר צומת שחותמה בולט אסור להניחה ואסור לחתום בה. ומי חיישינן לחשדא רב'. ואסיקנא להתלמד שאני ולרבן גמליאל להתלמד הוה שנאמר לא תלמד לעשות כתובות אבל אתה למד להבין ולהורות. רשב"ג אומר הצורות שהן הכלים המכובדין אותן הכלים אסורין ועל המבוזין מותרין תניא מכובדין שעל השירין ועל הנזמין ועל הטבעות מבוזין שעל הירות ועל הקומקמוסין ועל מחמי חמין ועל ספלים ועל הסדינין ועל המטבעות מבוזין הן ושרו: **מתני'** ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו זורה לרוח אף הוא נעשה זבל חייישינן דלמא מזבלו ביה ונמצאו נהנין מן העבודת כוכבים אלא יוליכם לים המלח. תניא אמר להן רבי יוסי והכתיב בעגל ושרשתו אותו באש

מסורת הש"ס

(א) [בר"ה כד: איתא רב הונא בריה דרב אחדי מפרקיה דאחי שמיע לי ועי' לעיל מב: ולאיתא שם] וכדרב הונא בריה דרב יהושע ועיין רש"י משמע דהכי גרס הכא]. (ב) [ר"ה כד: כל הסוגיא]. (ג) [ברכות לו. וש"נ ועי' מ"ש בפ"ד על גליון מגיגה טי: פירוש של עניין שיגגא]. (ד) [תוספתא פ"ו ה"ח]. (ה) [עיל יח. ושבת עה. מהגדלין שם. ר"ה כד.]. (ו) [תוספתא רפ"ין]. (ז) [לעיל מב. לקמן מח: פסחים כח.]. (ח) [תוספתא פ"ד ה"ג]. (ט) עי' תוספות חולין פח: ד"ה אלא]. (י) [הכלים קבן]. (כ) [וש"מ תוס' ביומא נד. ד"ה כרובים וכו']. (ל) [ד"ל מפכר]. (מ) ועוד דע"כ לרבנן כל"ל רש"ל]. (נ) [וש"מ תוס' פסחים כח. ד"ה עבודת כוכבים דלא].

תורה אור השלם

1. לא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: שמות כ יט
2. לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: שמות כ ד
3. כִּי אַתָּה בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט
4. וּלְבֹא יִדְבַּק בְּיָדֶךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
5. וְאֵת חַטֹּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וְאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וְאֶכֹּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לְעָפָר וָאַשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר: דברים ט כא

גליון הש"ס

מתני' רבי יוסי אומר. עיין תפארת רש"ס מה"ל סימן רמ"מ: תוס' ד"ה אמ"ו יכו' אבל בעבודת כוכבים כתיב. עיין לעיל דף יג ע"ב תוספות ד"ה אלא ולקמן דף מח ע"ב תוספות ד"ה לא:

מוסף רש"י

בדמות ד' פנים. לגוף אחד כגון חיות הקדש, דהיינו אמי, שכאמ כבוד כלוב עליהן (ר"ה כד:). **פרצוף אדם לחודיה תשתרי.** שהרי הוא אחד מהן בחיות ואמ"ש אמר עד דאיכא כולהו בהדי הדדי (שם). **שבמדור העליון.** כגון אביי, דדיקינן אחי, אצל חמה ולבנה וכוכבים ומזלות במדור התמון הן בקרקע הסני כדאמרינן במסכת מגיגה (יב: שם). **שילשול.** תולעת (שם). **והא רב יהודה.** שהיתה לו זורה בטבעתו ותחיים עשאוה וא"ל שמואל דיסקליה מיניה (שם). **סמי עייניה דדין.** לגומר הסתם לורתו (שם). **ומשום חשדא.** שלא יאמרו ע"ז הוא לו

מסורת הש"ס

(ד) [בר"ה כד: איתא רב הונא בריה דרב אחדי מפרקיה דאחי שמיע לי ועי' לעיל מב: ולאיתא שם] וכדרב הונא בריה דרב יהושע ועיין רש"י משמע דהכי גרס הכא]. (ב) [ר"ה כד: כל הסוגיא]. (ג) [ברכות לו. וש"נ ועי' מ"ש בפ"ד על גליון מגיגה טי: פירוש של עניין שיגגא]. (ד) [תוספתא פ"ו ה"ח]. (ה) [עיל יח. ושבת עה. מהגדלין שם. ר"ה כד:]. (ו) [תוספתא רפ"ין]. (ז) [לעיל מב. לקמן מח: פסחים כח.]. (ח) [תוספתא פ"ד ה"ג]. (ט) עי' תוספות חולין פח: ד"ה אלא]. (י) [הכלים קבן]. (כ) [וש"מ תוס' ביומא נד. ד"ה כרובים וכו']. (ל) [ד"ל מפכר]. (מ) ועוד דע"כ לרבנן כל"ל רש"ל]. (נ) [וש"מ תוס' פסחים כח. ד"ה עבודת כוכבים דלא].

(מ) גולו ל"ל מפרקי' דאחי שמיע לי. ועי' בהגהות מהרי"ב כאן.

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל אמרו לו], ב) [שבת כט:], ג) [ל"ל אם אמר המלך], ד) [ל"ל לאמרה מפלצת], ה) [ל"ל אמרו לו. יעב"ץ], ו) [ל"ל והתנן], ז) פסחים כב. יומא מח:, ח) [יומא ג:], ט) [כ"ה כב: ע"ש ל"ש], י) [גר' הערוך בערך דר ד' דדרוי], כ) [גר' הערוך סם תדרמין], ל) קדושין עו:, מ) [בערוך ערך מלס ג' גרים מולמתו ועי"ש בערך הלס גר' הולמתו], נ) [עירובין לה:], ס) (סנהדרין כא), ע) [סנהדרין כח:], פ) [ל"ל ע"ש], צ) [ד"יבור זה שייך לפוף עמ' מג:], ק) [ל"ל אחר ד"ה לגנגיס], ר) [יומא ס.], ש) [ל"ל אחר ד"ה עונתן], ת) [ככר רש"ש], א) [ל"ל אחר ד"ה מקום תפילין], ב) [ל"ל אחר ד"ה דכתיב], ג) [ל"ל מולדות נח פ' לח], ד) ל"ל מהה. יעב"ץ, ה) [דף מב. ושם איתא כשפחסה], ו) ס"א קנועה.

גליון הש"ם

גמ' וכתיב וישאם. עי' ר"ה כב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשקלה ככר זהב וגו' היכי וכו' דאויה היתה לוות עול: (ב) שם הכא בעי אמוסי: (ג) שם אמר רב שביקש לאולמו ולא הולמתו: (ד) רש"י ד"ה הכי הוא אומר וכו' כדאמרינן התם איתמר רב ולוי חד אמר זיבח וקטר וכו' בהדרוקן וחד אמר עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה במיתה לא עדים ולא התראה בהדרוקן הס"ל: (ה) ד"ה וכמה וכו' כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרין: (ו) ד"ה קודש וכו' לשרפם לאחר שבא מיתי ונטלה הדר ושאם כל"ל לחד"ש: (ז) ד"ה אר"י וכו' תשובה היתה ולמאיי: (ח) ד"ה הולמתו יושבת: (ט) ד"ה מקום יש בראש שראוי וכו' שהם המרץ מקום רחב ב' קצוצות והיא היתה נותה: (י) תוס' ד"ה והלא וכו' והולך בעונ העגל בנחל קדרון וכו' מרק לרוח וא"ת לרבנן וכו' אלא המר שהשליכו ליס ממילא היה נדרק לרוח וי"ל דהתם וכו' מעשה בעונ: (כ) ד"ה אבן שואבת היתה לה במקום שהיה יוצב על כמא מלכותו היתה אבן שואבת קבועה למעלה ושואבת העטרה ולא היתה אבן: (ל) ד"ה שהיה וכו' גם גדול לפי ששם:

מוסף רש"י

משם ראיה. במתיה (סוכה כח:). לבודקן כסוטות. בלבנון בגן (יומא סו:). אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים (פסחים כב. וכעי"ז יומא נח:). מתערבין באמה. מלון שבעזרה היומא לנחל קדרון (יומא שם). לנחל קדרון. כמו (דברים כא) לנחל איתן, עמק (פסחים כב.). לגגניך. בעלי גגות לזבל (שם). ומועלין בהן. לומר אסור להנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש (שם). איתי הגיתי. שהיה עובד כוכבים, בא וביטלה. לעבודת כוכבים של עבודת מלכם, והוא שם שקוק עמוניים (קדושין עו:). שביקש להולמו. שתבע כרלאמו כמר מלכות, ולא הולמתו. לפי שהיה שרגיז על זהב בתור חללה מדופן לדופן ואיתה מתיבשת כרלאמו אלא למי שיש לו תרץ כרלאמו, והיא עדות לגיא דוד שכל הרלאי למלכות הולמתו ומי שאינו רואי למלכות אינו הולמתו (סנהדרין כא:). נטולי טחול. על ידי סם, שהטמוא מכניסו לאדם, וחקוקי כפות הרגלים. אין בשר בפרסותיהם ולוים על הקולים ועל הבנקנין ואינן נחוקין (שם).

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה מד.

הרי הוא אומר ויזר על פני המים. לליכא למיחש לזבל. והאי דלא השליכו ליס שלם לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם כדאמרי' התם (יומא סו:) (ד) זיבח וקיטר בסייף גיפה ויישק באסכרה שמת בלבו בהדרוקן: **הסירה מגבירה.** השפילה ממלכות: **מפלצת.** לקמן מפרש: **וידק וישרף בנחל קדרון** ולא חיישי לזבל. מוידק קא מוחיב: (ה)**ואת המלאכים וגו'.** מואכות אותו טחון קא מוחיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחובר בהדדי ואינו נעשה זבל: **אלו ואלו.** דמים המיטוים ודמים הפנימיים שהיהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לרצפה: **ומתערבין באמה.** סיצון של מיס שהיה בעזרה: (ו)**ומועלין בהם.** לאו קרבן מעילה קאמר דאין מעילה בדם קדשים כדאמרינן בפרק הוציאו (ו"ו) אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמיס: **לגגניס.** לזבל גגותיהן: **מקומות מקומות יש בו.** ויש מגדל ויש שאינו מגדל: **מפליא ליצנות.** ליצנות מופלא כדתני רב יוסף: **וכתם נחש הנחושת.** כי (ז) בימיס ההמה בית ישראל מקטרין לו אלמא עבודת כוכבים הוה וכתיב וכתם: **ואין אדם אוסר.** אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו שאין בהן כח להקנותו לעבודת כוכבים: **דכתובי נמי לא צריך.** דמותר ליהנות ממנו: **עמד וביטלו.** לפרקומי מילתא: **דזרויי.** לשון זורה לרוח [מג:]: **כדמתרגם.** תזרם מזרינון ורוח תשאם ורוחא תטלטלינון אלמא ושאם לשון זירוי וטלטול: **אמרו לו מרי הוא אומר.** בדברי הימים ויאמר דוד וישרפו ומדלא כתב בחד קרא וישרפם ושאם ש"מ לאו תרוייהו כדקאמרת שרפם ואח"כ זורה לרוח: **אלא ושאם ממש.** נטלם עמו ונהנה מהם ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואזיל. מושרפו לא מצי לאתבינהו לרבנן דכל זמן שאין נדוקין ע"י כמיסה אינו נעשה זבל: **קשו קראי אהדדי.** וישרפו משמע אסור בהנאה ושאם משמע נהנה מהם: **קודם שבא איתי.** וביטלה אמר דוד לשרפם (ו): (ח)**ובא איתי וביטלה.** והדר ושאם דוד. איתי הגתי עובד כוכבים היה: **עטרת מלכם.** בגני עמון קאי ועבודת כוכבים שלהם מלכם שמה על שם מלוכה כדכתיב (מ"א יא) ולמולך שקוץ בני עמון והאי עטרת מלכם בעבודת כוכבים קאמר: **היכי מצי מנח לה.** והלא כבד (ט) ששים מנה הוה ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותהי על ראש דוד: **אר"י.** האי ותהי על ראש דוד לאו דמנח לה אלא הכי קאמר חשובה (ו) ולאויה לדוד שעשוי למדת ראשו והולמתו כדלקמן: **אבן שואבת.** דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר: **דהוה דריא לה.** שהיתה נושאת לעטרה ומגביהתה: **ששה ככר זהב.** והיינו משקלה ככר זהב שקולה היא כככר זהב: **ואם היתה לי.** עדות עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות: (ט)**הולמתו.** (י) ויושבת בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו: **מקום שפילין.** חריץ שבראשו למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של תינוק רופס: **מקום יש** (כ) **בראשו דראוי להניח שם ב' תפילין.** שרחב החריץ מקום כרך שני רצועות והיא היתה נותה בחלי רחבו: **ויוציאו את כן המלך.** ביושאם כתיב בבן אמציה שהחביאה אותו אחותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה וכשגדל הוליאוהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה: **אמר רב יהודה שביקש להולמו.** ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל דאויה היתה לגוות אבל אחותי לא מנח לה מיהו חדא שעתא בדקי ליה בגויה אם הגון הוא למלכות: (כ)**רבותייהו.** הבנן חמשים איש: **דכתיב ויעש לו.** דמשמע שהיו משוויס: **נטולי טחול.** הטחול מכניד: **וחקוקי כפות הרגלים.** נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקולים ובנרקינים: מתני'

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה יא:

מא ב מיי' פ"ח מהלכות עבודת כוכבים הל' ה ופ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא) טוש"ע י"ד סימן ד סעיף ג [וסעי' ד וסימן ה סעיף ג]:

מב ג טוש"ע מ"ח סימן לא סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות לב כ
2. וְגַם מַעֲבָה אִם אִסָּא הַמֶּלֶךְ הֲסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עֲשָׂתָה לְאֲשֵׁרָה מִפְלֶצֶת וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיְדֵךְ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן:
דברי הימים ב טו טז
וְגַם אֶת מַעֲכָה אִמּוֹ הֱסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לְאֲשֵׁרָה וַיְכַרֵת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן:
מלכים א טו יג
3. הוּא הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת וְשִׁבֵּר אֶת הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וּכִתַּת נְחֶשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וְקֹרָא לוֹ נְחֻשְׁתָּן: מלכים ב יח ד
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל נֵס וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי:
במדבר כא ח
5. וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת עֲצָבֵיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו:
שמואל ב ה כא
6. תְּזָרֵם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיצֵם אוֹתָם וְאַתָּה תָּגִיל בְּיְיָ בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּלוּ:
ישעיהו מא טז
7. וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאמֶר דָּוִד וַיִּשְׂרְפוּ בָאֵשׁ:
דברי הימים א יד יב
8. וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד וְשָׁלָל הָעִיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד:
שמואל ב יב ל
9. זֹאת הָיְתָה לִּי כִּי פִקֻּדֶיךָ נָצָרְתִּי:
תהלים קיט נו
10. וַיּוֹצִיאוּ אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשְׁחוּהוּ וַיַּחֲזִיקוּ יָדָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:
דברי הימים ב כג יא
11. וְאַדְנִיָּה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו:
מלכים א א ה

רבינו חננאל

וניחוש דלמא נהנין באפרו אמרו לו הא כתי' ריזר על פני המים וישק את בני ישראל לא נתכוין משה אלא להשקותן כסוטות. והא כתיב ויכרות אסא את מפלצתה וישרוף בנחל קדרון והלא הוה שם לזבל. אמרו לו נחל קדרון

נחל קדרון אינו מגדל צמחים. משמע אבל בשאר מקומות שמיקת כלי מתכות מגדל למחיס וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם ד"ה שחיקת) קאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל למחיס וי"ל דלחודיה ודאי אינו מגדל אבל בשאר מזבל בקרקע המגדל למחיס הוא גורס ומסייע להמיית אי נמי כשנשרף כמו עגל מגדל למחיס והתם אייתי בלא שריפה: **מקומות** יש בו. היה יכול לתרץ שהגגיים היו ממקוס אחר: **מפליא** ליצנות. פ"ה ליצנות מופלא ובב"ר סוף פרשת תולדות (ו) יתמה מה אם מפליא בי כלומר למה אתה מלעיג עלי וכן פי' בערוך (ערך פלא): **והלא** בבר נאמר וכתת וכו'. ומסתמא לא השליכו ליס המלא דכיון שבא לספר המעשה אם השליכו ליס היה לו לומר כמו שמפרש והולך ביעור (ז) הנחל קדרון ואע"ג שאינו מפרש זורה לרוח זה א"ל כי אחר שהיה נשתק ממילא היה ד) מזרק וא"ת לרבנן בסמוך דמייתי מושרפו באש מאי קושיא היא לרבי יוסי כיון שלא הזכיר להשליכו ליס וי"ל דהתם לא בא לספר במעשה ביעור עבודת כוכבים אלא בא לומר שעזבו עליהיס: **כאן** קודם שבא איתי הגיתי. תימה למה לא נקט עובד כוכבים לבטל בע"כ כרבי אלעזר הקפר ועוד לאדמי דמשני לעיל (ה) כשפחתה אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים למה לא שברוה וי"ל דיש חילוק בין עבודת כוכבים של עץ לשל מתכת וכן יש תירוצים בירושלמי כאן בשל עץ כאן בשל מתכת: **אבן** שואבת (ה) היה בה. וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה (ו)שקועה למעלה ולא היתה האבן שואבת חקוקה בגזר: **שהיה** מניחה במקום תפילין והולמתו. פירוש וזה גם גדול (ט) ששם אין הראש עגול והיא היתה עגולה ממש ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו: מתני'

מתנא

כל הצלמים אינו מגדל צמחים. ובמקום שאין מגדל צמחים שרפה. ומפלצתה דהות מפליא ליצנותא. כמין זכרות עשתה לו והיתה נבעלת לו תמיד. ומקשינן עליה והכתיב וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אמרו לו והלא נחש זה של משה היה שנאמר עשה לך שרף עשה לך ומשלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובדין הוא דכיתות נמי לא צריך דלא הוה עבודת כוכבים אלא כיון דחזא חזקיה דשבו ישראל בתריה עמד וכתתו. אמר לה רי' יוסי והכתיב ויעזבו שם את עצביהן וישאם דוד ואנשיו הנה שתקום ופיזרום כדכתיב תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם. דפרקינן לא. ישאם אינו לשון פיזור אלא לשון נשיאה ממש מדכתיב קרא אחרינא ויאמר דוד וישרפו באש ולא קשיא כאן קודם שבא אתי הגתי נשרפה [כאן] אחר שבא אתי הגתי וביטלה נשאוה וכדכתיב ויקח עטרת מלכם מעל ראשו משקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. והא איסורי הנאה היא אמר רב נחמן בר יצחק אתי הגתי בא וביטלה. משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה. אבן שואבת היתה לה דהות דרי לה: ר' אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ושווה ככר זהב: והא בעי אוחזי תפילין. אמר שמואל בר יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין. ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות היא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו. ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב שמתנשא להולמו ולא הולמתו וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותייהו תנא כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים היו:

תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ. פי' רשב"ם כשיצא מ"ל לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד עכשיו שיצאתי ובהכי ניחא דלא תקשי מתני' וי"ס דגרסי בברייתא וכשיצא מ"ל אין משיבין וכו' משמע דכשיצא לא השיבו אלא אין משיבין וקשה להרי"ר אלחנן דבמתני' קתני וכשיצא השיבו ואורי"ל דג' בתים יש במרחץ כמו שמפרש בפ"ק דשבת (דף י.) פנימי אין שם שאילת שלום ואין שם דברי תורה חיצון מותר אף בד"ת והוא שאלו בית הפנימי ושם לא השיבו שלום וכשיצא מבית הפנימי לאמצעי השיבו אין משיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני אימת אומו הגמון דהוי כמו שאילת שלום וכשיצא לבית החיצון השיבו תשובות ממשנתנו שאף בדברי תורה מותרים שם: **תשובה** גנובה. פ"ה דאהו בקש מיהו אין לפרש כן לדברי אביי ורבינה בר עולא שאומרים שאפילו לא היה כדברי ר"ג לא היה אסור לכן נראה לפרש גנובה כלומר (1) עלובה ומכוסה ממנו ותגנוב את לבבי מתרגמינן וכסיאת מיני (בראשית לא): **והאמר** רבא פעור יוכיח. לכאורה משמע דרבא אמר למילתיה בדוכתא אחריתי ולא נתפרש היכא: **נהנין** ממנה שלא בטובה. פירש רש"י כאן שאין (2) להחזיק טובה לכומרים בכך בטובה שלריך להחזיק טובה אבל לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.): פ"ה בטובה בשכר וכן פר"ח ולא נהירא לר"ת דלשון בטובה לא משמע הכי ואדרבה בשכר ושלא בשכר מינעי ליה ועוד דאי בשכר אסור ומטעם שמרוים לעבודת כוכבים מקשי מהכא למ"ד לעיל בפ"ק (דף יג.) מהנה מותר ועוד דאמרינן לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.): (3) דאיכא לאחרים חלק בהדה אפילו בטובה הכומרים שריא ואי מיירי בשכר כי איכא לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי הא מרוים לעבודת כוכבים לכן נראה לר"ת כמו שפי' רש"י כאן ועוד נראה לר"ת דמה שאנו אופין עתה בתנור של כומרים וטוחנין בריחים של מים שלהם ודאי איכא למיחש דלא מינעיא בשכר דשרי דאין אנו מחזיקין להם טובה אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר כיון שאין התנור והריחים בבית העבודת כוכבים עצמו כמו הכא מרחץ של אפרודיטי ולא דמי לריח של עובדי כוכבים דאסרינא לעיל פ"ק (דף יג.) אליבא דרבי יוחנן דאמר נהנה אסור מהנה לא כ"ש דהתם עושין מן המכס לרבי עבודת כוכבים אבל הכא אין עושין אלא הנאת הכומרים והכי נמי אמרינן בסוף סורר ומורה (בסנהדרין דף עד:) אין קאווקי ואמונקי היכי יהבינן אלא הנאת עצמן שאני וגרס לקמן פרק רבי ישמעאל בירושלמי חלילין של עבודת כוכבים אסור לספוד בהן ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן עושין לצורך עבודת כוכבים מותר לספוד בהן תנויות של עבודת כוכבים אסור לשכור לשכור מהם ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן (4) לצורך עבודת כוכבים מותר גגאין של עבודת כוכבים אסור ליתן להם אם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהיא לצורך עבודת כוכבים מותר: **וכי** (5) נעשה מרחץ נוי לעבודת כוכבים **מאי הוי.** וקשה דהא לקמן (דף נא.): אמרינן דהוי ותכשיטי עבודת כוכבים אסורין ועוד כי משני נוי מיהא איכא פירש רש"י ואם היה רחילה נוי לעבודת כוכבים אע"ג דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו ליפותה ואינו נראה לר"י שהרי לא היה מקפה אותו הגמון אלא מפני שהיה נהנה מן העבודת כוכבים אפילו אינו נוי אלא הכי פריך כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודת כוכבים מאי הוי והתנן וכו' דולאי נוי ותכשיטו לעבודת כוכבים לא הוי האי מרחץ ליאסר כדין נוי עבודת כוכבים ותכשיטיה אלא כדין בית הוא ומסיק הכי דאיתסורי לא מיתסר המרחץ מן התורה דהוי כאומר בית זה לעבודת כוכבים מכל מקום מדרבנן מיהא יש לו לאסור ליהנות משום איסור נוי ולכך אם היה מרחץ נעשה לשם אפרודיטי לא היה ר"ג נהנה ממנה:

אלהיהם

מתני' שאל פרוקלוס בן פלוסופוס את ר"ג בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר (6) ליה כתוב בתורתכם [1]לא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ וכשיצא אמר לו [2]אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ: דבר אחר אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה זו עומדת על פי הביב וכל העם משתינין לפניה לא נאמר אלא [3]אלהיהם [4]את שנוהג בו משום אלוה אסור את שאינו נוהג בו משום אלוה מותר: **גמ'** והיכי עביד הכי והאמר (6)רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [5]בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא בלשון חול אמר ליה והאמר אביי [7]דברים של חול מותר לאומרן בלשון קדש דברים של קדש אסור לאומרן בלשון חול תנא כשיצא אמר לו אין משיבין במרחץ א"ר חמא בר יוסף (6) [8]ברבי א"ר אושעיא (9)תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה מה גנובתיה דקאמר לו זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה וכי משתין בפניה מאי הוי והאמר רבא פעור יוכיח שמפערין לפניו בכל יום ואינו בטל ואני אומר אינה גנובה [7]זו עבודתה בכך וזו אין עבודתה בכך (9) אמר אביי גנובתה מהכא דקאמר ליה אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי וכי בא בגבולה מאי הוי והתנן (10)עבודת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה ואני אומר אינה גנובה שלא בטובת רבן גמליאל כבטובת אחרים דמי רב שימי בר חייא אמר גנובתה מהכא דקאמר לו זו עומדת על הביב וכל אדם משתינין בפניה מאי הוי והתנן (10)רק בפניה השתין בפניה גירדה וזרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה ואני אומר אינה גנובה התם לפי שעתא הוא רתח עלה והדר מפיים לה הכא כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא רבה בר עולא אמר גנובתה מהכא דקאמר ליה אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ וכי (7) אמר נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי מאי הוי והתניא (11)[6]האומר בית זה לעבודת כוכבים (11)כום זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דאיתסורי לא מיתסרא נוי מיהא איכא:

מתני'

מתני' פרוקלוס. מין עובד כוכבים (6) היה: **אפרודיטי.** שם עבודת כוכבים והמרחץ עומד בחצרה: **אין משיבין.** דברי תורה במרחץ לפי שחדש עומד ערום: **היא באה בגבולי.** שהמרחץ קודם לה והמרחץ נעשה לכל הבא (7) למרחץ ולא כל הימנה שהרי גחלת את הרגים: **ועוד תשובה אחרת אין אנו אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי.** דמרחץ לאו דבר נוי הוא אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ נמצא שהיא משמשתו והיא טפלה והוא עיקר: **ביב.** חריץ העשוי בקרקע להוליך שופכין לרה"ר: **לא נאמר.** בתורה לאיסור אלא אלהיהם דכתיב (8) אבד תאבדון וגו': **גמ'** **והיכי עביד הכי.** דאהדר ליה במרחץ והלא אין משיבין במרחץ (1) ואסור לאמרו בלשון חול בבית המרחץ שאע"פ שאינה בלשון הקדש לא נפקי מקדושתייהו: **גנובה.** כלומר דאהו בקש: **ואני אומר.** ר' חמא קאמר לה ופליגא אדר' הושעיא דריה: **וכי לא בגבולה.** כלומר ואפילו קדמה עבודת כוכבים למרחץ מאי איכפת לן: **אלא בטובה.** אלא יחזיק טובה לכומרים ובהנאה לא מיתסר כדאמרינן לקמן אין הקדש לעבודת כוכבים עד שיקריב לפניו בתקרובת: **בבטובת אחרים.** שהיה תשוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן הלכך אי לאו מרחץ קודם הוה אסור כל הני (9): **ואני אומר אינה גנובה.** (2) מילתא דרבי חמא בר יוסף קא מפרש: **גירדה.** בטיט ובצואה לא בטלה. לקמן (דף נג.) נפקא לן מוהיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו (3): **שאין הקדש לעבודת כוכבים.** בתמירה עד שיקריבנה לפניה בתקרובת: **נוי מיהא איכא.** אי הוה רחילה נוי לעבודת כוכבים אסור לייפות עבודת כוכבים אף על גב דאיתסורי לא מיתסר מרחץ בהנאה:

מתני'

(6) עבודת כוכבים. (7) בכרכות כד: שבת מ: קב. קדושין לג. זבחים קכ:. (8) [מלא בכרכי לו בכריבי על האמורה לא נמצא עד הנה ובכר"ן הכי איתא אמר רבי חמא בר' יוסי א"ר הושעיא תשובה וכו' ועמ"ש בסנהדרין ח: על הגליון]. (9) [מעילה ז:]. (10) לקמן נא:. (11) לקמן נג. (1) [מוספתא ספ"ו תוספתא תמורה פ"ד ה"ח]. (2) [מ"ש]: כרסן. (3) בס"א: מין גר. (4) [בדברים יב]. (5) [עי' רש"ס]. (6) שיך לעיל עי' בס' ל"ם. (7) [ישעיה מ].

תורה אור השלם

1. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדֶךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
2. אֲבַד תֹּאבֵדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁם אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

גליון הש"ס

מתני' אני לא באתי בגבולה. עיין בטורי אבן מגילה דף יג ע"ב ד"ה אין מוסרין:

הגהות הב"ח

(א) במשנה אמר לו כתוב בתורתכם ולא ידבק וכו' וזו עומדת: (ב) גמ' אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא בריבי תשובה גנובה: (ג) שם אין עבודתה בכך אביי אמר גנובתה: (ד) שם וכי אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי: (ה) רש"י ד"ה היא בתה וכו' לכל הנא לרחוץ ולא כל הימנה: (ו) ד"ה והיכי וכו' במרחץ דברי קודש הן ואסור לאמרן בלשון: (ז) תוס' ד"ה תשובה וכו' כלומר עלובה ומכוסה: (ח) ד"ה נהנין וכו' שאין צריך להחזיק טובה: (ט) בא"ד לקמן פרק ר' ישמעאל דהיכא דאיכא לאחרים: (י) בא"ד אע"ג שהן עושין לצורך עבודת כוכבים מותר בגאין של עבודת כוכבים: (כ) ד"ה וכי אומרים נעשה:

מוסף רש"י

תשובה גנובה. כלומר לא היתה מעליתא (חגיגה ז:). נהנין מהן שלא בטובה. אלא יעלו שכר לאומרים, דאין הקדש לעבודת כוכבים (לקמן נא:). רק בפניה כו' אינה בטילה. דלפיס שעתא רתח עלה והדר פלא לה (לקמן נג.).

מסורת הש"ס

(א) מ"ר פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' יא סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמג סעיף יד: מד ב ג מי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד [ה] סמג עשין יח עור וש"ע א"מ סימן פה סעיף ב: מה ד מי' פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הל' יא סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמג סעיף יד: מו ה מי' שם הלכה עו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלט סעיף ו:

רבינו חננאל

מתני' שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעכו במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתוב בתורה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי פי' שם אותה עבודת כוכבים אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה וכו' עד שאת נוהג בה כבוד משום אלוה היא שאסרה התורה אבל זו שעל הביב והכל מבזין בה ומשתינין בפניה לא. ומקשינן והיכי שרי לרבן גמליאל למימר ליה במרחץ אין משיבין במרחץ והאמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מן בית המרחץ ובית הכסא. וכי תימא בלשון חול אמר ליה. והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלשה"ק ודברים של קודש אסור לאומרן אפילו בלשון חול. תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ. אמר ר' חמא ר' הושעיא אומר תשובה גנובה השיבו רבן גמליאל לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה. מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב והכל משתינין בפניה. וכי משתינין מאי הוי והרי פעור שמפערין עצמן בפניו ואינו בטל מפני שמפערין עצמן לפניו. וא"ר חמא בר חנינא ואני אומר אינה גנובה (מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב). פעור עבודתה בפעירות אפרודיטי אין (6) עבודת כוכבים בהשתנה וכיון שהשתין בטלה. שלא בטובה כלומר בחנם אינו מהנה לעבודת כוכבים. ואני אומר אינה גנובה (כשאינו) [דכן] בא הוא בגבולה אסור כי רחיצת רבן גמליאל בחנם שלא בטובה כי טובת אחרים דמי למה כי כיון שרואין ר"ג רוחץ שם אחרים רבים באים ורוחצין ומהנין לעבודת כוכבים אלא מפני שבאת היא בגבולו לפיכך הוא מותר. ואסיק' וכי נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי והתניא האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום וכן האומר

(6) נ"ל אפרודיטי אין עבודתה בהשתנה.

מתני' הן מותרין. ההרים עצמן מותרין לחלוב אבנים מהן ולזריעה דמחובר לא מיתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדרש ר' יוסי הגלילי: **ומה שעליהן.** כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א] (ב)(שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסרן אבל (ג) עבודת כוכבים מיהא הוי) דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן נעבדין משמע ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דאמרינן בהשוחט (חולין דף מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגבעה דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים (ד) והא דתניא לקמן (ה) ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים מינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ו) חייב דהוא דומיא דמחובר (ז)(בפרק בתרא (דף נד)): **ר' יוסי הגלילי אומר.** הרי המקרא מלמדנו שהמחובר אינו נאסר שנא' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים ואבדתם את מזבחותם ושברתם מצבותם ואשרים תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יי אלהיך הוא: דברים ז כה. ומאחר שהוא כן ומפני מה אשירה אסורה ולא דרשינן נמי תחת כל עץ רענן (ח) אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם והלא אילן מחובר הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב (ט) ואשריהם תגדעון: **מפני שיש בהן הפיסת ידי אדם.** (י) שאדם נטעו: **אר"ע אני אוכין [ואדון] לפניך.** אפרש ואדון לפניך (יא) שאין לנו לדרוש מיעוטא מתחת עץ רענן שלא נאמר אלא למסור להם שימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודת כוכבים כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא יהא נאסר את ההרים אבל כל עץ רענן יהא נהנו לאכל במקום אחר ואשריהם תשרפון באש (יב) והכא לא נקיט ליה אלא משום סימנא: **גמ' ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא.** בין למר בין למר הרים וגבעות שרו: **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר.** דכתיב לא תחמוד כסף עליהם כל שעליהם: **ורבי יוסי סבר ציפוי הר.** בטל לגבי הר וכיון דהר לאו עבודת כוכבים ציפוי נמי לא מיתסר ועליהם דקרא אספילי אלהיהם תלושין קאי: **רב ששת אמר דכולי עלמא ציפוי הר אינו כהר.** ואסור ור' יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר: אילן מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קנא דאפי' כי הוו רחוק קנא מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט ואע"ג מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון דאשון של רש"י דדולאי לאו עבודת כוכבים מיקרי דמשמע בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דהוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו: **אמר** ר"ע אני אובין ואדון לפניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיטין (דף פג.) ברים מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בסוף אחזו מקומן (זבחים דף מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא (יא) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין (דף נג.) שאמרה לו ברורית דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:) [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דמשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי]: **כל** מקום **שאתה מוצא** הר גבוה בו'. בירושלמי פריך מנלן הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבוה שם: **תנא** קמא סבר **ציפוי** הר אינו כהר ומיתסר. וא"ת מ"ש לציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד לאגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דהשביעא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי מ"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייתי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסרי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים ממובחרים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שרא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איסורא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:) (ט) כדאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממן הנקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דהוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (ו) ר' יוסי הגלילי דאמרינן לקמן (עמוד ב) וא"ק ממיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דרש דעץ רענן אתא לימעט דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור: **ורבי** יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן בכולי תלמודא (יב) תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

והכא

מתני' (א) הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר (ב) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ר' יוסי הגלילי אומר (ג) אלהיהם על ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם ומפני מה אשירה אסורה (ד) מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור אר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים: **גמ'** ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר איכא בינייהו תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר (ה) ומיתסר ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר

אלהיהם על ההרים. פרש"י בפי' אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחלוב אבנים מהם דמחובר לא מיתסר כדדרש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם ליפוס בכסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דאינהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ צריכין אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים דאמרי' בהשוחט (חולין מ. ושם ד"ה הא) הא דאמר להר הא דאמר לגבעה דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים מינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ה) דהוא דומיא דמחובר בפ"ב ע"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון דלא מקרי עבודת כוכבים ותקרובתן מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לר"ת דולאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכך עובדיהם בסייף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אאחד מאבדן כלומר שאין צריך לעקור ההרים והא דאמרינן בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוב לפירוש זה מצאתי בפי' אחרים דרש"י ז"ל ומה שעליהם כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הוו ותלוש (ו) שלהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים ומדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם בסייף ואם לאו עבודת כוכבים מינהו עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח:) מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר ובמחובר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרינן לקמן בפירקין (דף מו:) א"ל רב הונא ברייה דרב יהושע לרבא אי חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא הדיוט ולא שנא לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי בעלי חיים דאינן נאסרים להדיוט ואפ"ה אסירי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ת (ז) דהר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קנא דאפי' כי הוו רחוק קנא מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט וא"כ מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון דאשון של רש"י דדולאי לאו עבודת כוכבים מיקרי דמשמע בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דהוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו: **אמר** ר"ע אני אובין ואדון לפניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיטין (דף פג.) ברים מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בסוף אחזו מקומן (זבחים דף מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא (יא) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין (דף נג.) שאמרה לו ברורית דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:) [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דמשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי]: **כל** מקום **שאתה מוצא** הר גבוה בו'. בירושלמי פריך מנלן הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבוה שם: **תנא** קמא סבר **ציפוי** הר אינו כהר ומיתסר. וא"ת מ"ש לציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד לאגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דהשביעא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי מ"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מייתי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסרי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים ממובחרים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שרא ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איסורא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:) (ט) כדאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממן הנקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דהוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (ו) ר' יוסי הגלילי דאמרינן לקמן (עמוד ב) וא"ק ממיר טפי ואוסר אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דרש דעץ רענן אתא לימעט דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור: **ורבי** יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן בכולי תלמודא (יב) תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ציפוי הר:

והכא

מסורת הש"ס

(א) רש"א מ"ז, ב) [מהליס קון], ג) [דף מו.], ד) כפ"א מינו, ה) [דכרים יב], ו) [שם ז], ז) [שם יב], ח) [בבבא בתרא נג.];

תורה אור השלם

1. פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יי אלהיך הוא: דברים ז כה

2. אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן: דברים יב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהן וכו' אין בהן כח לאסרן אבל תלוש שעליהם כתלוש כל"ל ומיהו עבוד' כוכבים מיהא הוי נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוה דומיא דמחובר: (ג) ד"ה מפני וכו' כשאדם נטעו: (ד) ד"ה אר"ע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגבעות מיהא ממעטינן כל"ל ומיהא מינה נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר עכ"ל והקשה ר"ת כל"ל ומיהא בפ"ב נמחק: (ו) בא"ד ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ת דהא דאינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כגון שהוא רחוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמי': (ט) ד"ה תנא קמא וכו' בתמורה דאמרינן כל"ל ואות כי נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרינן לקמן לר' יוסי בר' יהודה וס"ק ממיר עפי כל"ל ומיהו רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהם. שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאסרן אבל עבודת כוכבים מיהא הוי. כל זה נמחק וכ"כ זהו לפי' אחרים ועי' תוס' (עמ"ס רבינו ביו"ד סי' קמה ס"ק ה):

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ו ג סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קמה סעיף ו: מח ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דלא אתסר נוי מיהא איכא: **מתני'** הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה שעליהם אסור. ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. ואמרינן ר' יוסי הגלילי היינו תנא קמא. ואמר